УДК 811.111’373.72

КОВАЛЮК Ю.В.
(Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича)

ДО ПИТАННЯ ПРО АМЕРИКАНІЗМИ В АНГЛІЙСЬКІЙ ФРАЗЕОЛОГІЇ

У статті з’ясовано поняття “американізм” в англійській фразеології. Автор аналізує дефініційні характеристики американізмів. Окрім того, в статті наведено сфери концентрації етнокультурно маркованих американських фразеологізмів.

Ключові слова: фразеологізм, американізм, американський національний варіант, етнокультурно маркована одиниця, англійська фразеологія, лакунарність.

Ковалюк Ю. В. К вопросу об американизмах в английской фразеологии. В статье рассматривается понятие “американизм” в английской фразеологии. Автор анализирует дефиниционные характеристики американизмов. Кроме того, в статье наводятся сферы концентрации этнокультурно маркированных американских фразеологизмов.

Ключевые слова: фразеологизм, американизм, американский национальный вариант, этнокультурно маркированная единица, английская фразеология, лакунарность.

Kovalyuk Y. V. On Americanisms in the English phraseology. The article deals with the notion of Americanisms in the English phraseology. The author analyses the definitional characteristics of Americanisms. In addition, the article features the semantic domains rich in culture-specific American phraseologisms.

Key words: phraseologism, Americanism, American national variety of English, culture-specific unit, English phraseology, lacunarity.

Індивідуалізація та лакунізація суспільства виражається, власне, через мову, якою спілкуються його представники. Цей процес відбувається як на ідеальному рівні (формування етнокультурних цінностей, ідеалів, уявлень тощо), так і на матеріальному рівні (омовлення картини світу за допомогою мовних одиниць). Як відомо, англійська мова поділяється на низку національних варіантів, які функціонують у межах відповідних держав (Об’єднане Королівство, Сполучені Штати Америки, Канада, Австралія, Нова Зеландія та ін.). Відповідно, існують британський варіант англійської мови (варіант-еталон) та похідні варіанти (американський, канадський, австралійський, новозеландський), які прирівнюються до нього. Лексичні та фразеологічні одиниці, які формуються в одному з вищезазначених варіантів, часто несуть в собі важливу етнокультурну інформацію. Такі лексеми та фразеологізми прийнято вважати етнокультурно маркованими одиницями (термін К. Ю Соткіної, О.Д. Швейцера). У варіантному відношенні, британські етнокультурно марковані одиниці визначаються як британцизми, американські – як американізми, канадські – як канадизми, австралійські – як австралізми, новозеландські – як новозеландизми. Актуальність дослідження полягає в зростанні інтересу до опису етнокультурних одиниць усіх рівнів у міру посилення ролі міжкультурної комунікації в сучасному глобалізованому світі.

Мета статті полягає у визначенні дефініційного та семантичного обсягу терміна “американізм” в англійській фразеології. Для реалізації мети необхідно виконати такі **завдання**:

- проаналізувати дефініційні характеристики американізмів в англійській фразеології;
- описати сфери концентрації американізмів в англійській фразеології.

Об’єкт дослідження – американські фразеологізми.

Матеріалом дослідження слугували 343 американські фразеологізми, зареєстровані в Англо-українському фразеологічному словнику (скор. АУФС), Oxford dictionary of Idioms – Оксфордському словнику ідіом (скор. ODI) та в Cambridge idioms dictionary – Кембриджському словнику ідіом (скор. CID).

Фразеологізми вважаються найбільш прозорими мовними одиницями з точки зору етнокультурно значущої інформації, що підтверджується їх денотатом. Прикладом можуть слугувати фразеологізовані прецедентні імена: *Simon Legree* [АУФС], предмети матеріальної культури: *Arkansas toothpick* [АУФС], особливості природи: *Indian summer* [АУФС]. Однак глибинні зв’язки мови та культури виявляється передусім в тих фразеологізмах, які беруть участь в творенні картини світу суспільства і передають при цьому важливу культурну та

аксіологічну інформацію. Відповідно, для американського суспільства таку роль відіграють фразеологізми-американізми. В сучасній лінгвістиці не існує загальноприйнятої дефініції терміна “американізм”. Термін “американізм” був запроваджений Дж. Уізерспуном, який, відповідно, розумів його як: американізми – це терміни, словосполучення чи синтаксичні конструкції, які різняться від відповідних їм у Великій Британії [Algeo 1992, с. 185]. У розумінні В. В. Ощепкової “американізм – це слово або сталий вираз, який відіграє роль локально-маркованого аналога відповідної одиниці, що виражає дане поняття (в бінарній опозиції загальноанглійським одиницям, з одного боку, та британізмам – з іншого)” [Ощепкова 2004, с.106], наприклад: into the bargain *British & Australian /* in the bargain *American* [CID].

Перефразовуючи визначення Г.Д. Томахіна, до американізмів відносяться лексичні та фразеологічні одиниці, які належать до системи американської англійської мови (AmE), або відступні в системі британської англійської мови (BrE) відповідно до одного чи декількох критеріїв:

а) предметно-логічного значення;

б) конотацій;

в) лексичного фону [Томахин 1988, с. 52].

Сучасні словники пропонують таке визначення цього терміна:

1. a word, phrase or spelling that is typical of American English, used in another variety of English [Oxford Advanced Learner’s Dictionary];
2. a word or phrase that is typically used in American English [Longman Dictionary of Contemporary English];
3. a word or meaning that is common in U.S. English but is not common in the kinds of English spoken outside the U.S. [Merriam-Webster’s Collegiate Dictionary];
4. a word, phrase, or idiom characteristic of English as it is spoken in the United States [The American Heritage Dictionary of the English Language];
5. a word, phrase, or other language feature that is especially characteristic of the English language as spoken or written in the U.S. [Free Online English Dictionary].

Відповідно, сходження простежуються у семах *word* (слово) і *phrase* (фраза), *used in American English* (вживається в американській англійській мові). Диференційними виявлено семи *spelling* (правопис), *other language feature* (іншомовна особливість) та *idiom* (ідіома).

Узагальнюючи наведені вище визначення, варто зазначити, що американізми – це як, власне, американські фразеологізми, так і загальноанглійські, які розвинули додаткові культурно зумовлені значення. Прикладом може слугувати американський фразеологізм *a backseat driver*:

1. a passenger in a car who continuously tells the driver how they should drive;
2. *mainly American* someone who expects to control things although it is not their responsibility to do this [CID].

Як було зазначено раніше, етнокультурна маркованість фразеологізмів-американізмів прямо пов’язана з їх лакунарністю. За твердженням Г. Д. Томахіна, етнокультурно марковані одиниці становлять приблизно 10 відсотків в загальній лексико-фразеологічній системі американської англійської мови [Томахин 1988]. Однак саме цей незначний пласт лексем і фразеологізмів формують мовну картину світу американського суспільства. Термін “мовна картина світу” доволі громіздкий і включає в себе предмети, явища, факти ситуацій дійсності, ціннісні орієнтири, життєві стратегії і сценарії поведінки в мовних знаках, категоріях і явищах мовлення.

Кожен варіант англійської мови містить певні сфери концентрації етнокультурно маркованих одиниць. Якщо для канадського варіанта найбільш характерні історизми, назви флори та фауни, то для американського національного варіанта такими сферами є, за В.В. Ощепковою:

1) історичний розвиток американського суспільства;

2) соціально-політичне життя;

3) економічні умови;

4) географічне середовище;

5) матеріальна та духовна культура;

6) побут, характер, звичаї американців [Ощепкова 2004, с. 93].

Схожі області національно маркованих елементів в американському варіанті англійської мови виокремлює М. В. Томенчук [Томенчук 2008, с. 5], однак при цьому дослідниця конкретизує сферу "соціально-політичне життя" додаванням елемента "*освіта*". Сфери "матеріальна та духовна культура" та "побут, характер, звичаї американців" наповнені такими ціннісними орієнтирами та характерними рисами: *individual freedom* (індивідуальна свобода), *self-reliance* (упевненість в собі), *equality of opportunity* (рівність можливостей), *competition* (конкуренція), *material wealth* (матеріальне багатство), *hard work* (важка праця) [Datesmann 2005, с. 25-49]. О. В. Ноженко сюди зараховує *патріотизм* і *успішність* як риси національного характеру американців [Ноженко 2008].

Проілюструємо заначені вище сфери концентрації американзімів за допомогою відповідних фразеологізмів:

1. Історичний розвиток американського суспільства: *blanket Indian* "*амер. заст.* бідний індієць (основною частиною одягу якого була ковдра)" [АУФС];

2. Соціально-політичне життя: *Jane Crow* "*амер. жарг.* дискримінація жінок (утворено за аналогією від Jim Crow)" [АУФС]; *play hookey* "*північноамер.* пропускати заняття без дозволу або пояснення" [ODI];

3. Економічні умови: *clean house* "*північноамер.* усувати корупцію чи неефективність" [ODI];

4. Географічне середовище:

a) назви міст: *Father Knickerbocker* "*амер.* батько Нікербокер (так жартівливо називають Нью-Йорк, за ім'ям гумористичної книги В. Ірвінга (W. Irving 1783-1859) „Knickerbocker's history of New York" ";

b) назви американських штатів: *the Golden Empire* "*амер.* золота імперія (так називають штат Каліфорнія)";

5. Матеріальна та духовна культура:

a) матеріальне багатство: *live high on (or off) the hog* "*північноамер.* жити в розкоші" [ODI];

b) духовний розвиток: *Jesus society* "*амер. сл.* релігійне благодійне товариство" [АУФС];

6. Побут, характер, звичаї американців:

a) успішність: *to get to first base* "*північноамер.* здійснити перший крок у реалізації мети";

b) індивідуальна свобода: *paddle your own canoe* "*амер.* самостійно виконувати дії та приймати рішення" [ODI];

c) упевненість в собі: *get off the dime* "*північноамер.* бути рішучим та ініціативним" [ODI];

d) рівність можливостей: *fair shake of whip* "*амер.* рівні можливості у чомусь" [ODI];

e) конкуренція: *in the catbird seat* "*північноамер.* в більш вигідному становищі" [ODI];

f) важка праця: *cook with gas* "*північноамер.* ефективно працювати" [ODI];

g) патріотизм: *wrap yourself in the flag* "*північноамер.* виявляти патріотизм, особливо з політичних мотивів" [ODI].

Очевидно, кожен фразеологізм-американізм має відповідну лексикографічну позначку в словнику: *амер. през., амер., амер. сл., північноамер.,* яка містить інформацію про його територіально-географічне використання, стилістичні та регістрові особливості. Саме такі позначки дають змогу визначити належність фразеологічної одиниці до американського

варіанта англійської мови та підтвердити її відповідність одній із сфер концентрації етнокультурних одиниць.

Результати дослідження. Американізми становлять вагому частку лексичного та фразеологічного рівнів англійської мови (приблизно 10 відсотків). З точки зору фразеології, американізмом вважається фразеологізм, який зазвичай вживається в американській англійській мові напротивагу іншим варіантам, наприклад, британському. Фразеологізми-американізми породжуються в таких сферах: історичний розвиток американського суспільства, соціально-політичне життя, економічні умови, географічне середовище, матеріальна та духовна культура та побут, характер, звичаї американців.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо в розширенні фактичного матеріалу, а також вивчення бритицизмів, канадизмів, австралізмів і новозеландизмів у відповідних мовних картинах світу. Оскільки фразеологія мови найбільш яскраво відображає особливості культури, вивчення динамічних процесів у фразеології мови дає змогу простежити формування національного характеру, зміну моральних установок і процес осмислення різними народами важливих історичних подій.

Література

[*АУФС*] Англо-український фразеологічний словник. Близько 30 000 словосполучень. 2-ге вид.,випр. / К. Т. Баранцев (уклад.). – К.: Знання, 2005. – 1056 с. *Ноженко* Е. В. Этнокультурная специфика стереотипов-концептов национального характера: "уверенность в себе", "патриотизм", "успешность" американской лингвокультуры : автореф. дисс. на соискание степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 „Германские языки” / Е. В. Ноженко. – Кемерово: Кемеровский государственный университет, 2008. – 23 с. *Ощепкова* В.В. Язык и культура Великобритании, США, Канады, Австралии, Новой Зеландии / В. В. Ощепкова. – М./СПб.: ГПОССА/КАРО, 2004. —336 с. *Томахин* Г. Д. Реалии — американизмы. Пособие по страноведению: Учеб. пособие для ин-тов и фак. иностр. яз. / Г. Д. Томахин . – М.: Высшая школа, 1988. —239 с. *Томенчук* М. В. Варіантно зумовлена концептуалізація дійсності у сучасній англійській мові: автореф. дис. на здобуття ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 „Германські мови” / М. В. Томенчук. – Чернівці : ЧНУ, 2008. – 20 с. *Cambridge History* of the English Language / Ed. by J. Algeo. – V.6: English in North America. – Cambridge: CUP, 2011. – 662 p. *Cambridge Idioms* Dictionary / Ed. by E. Walter. – Cambridge : CUP, 2006. – 505 p. *Datesmann* M. K. American Ways: An Introduction to American Culture : 3rd ed. / M. K. Datesmann, J. Crandall, E. N. Kearny. – London: Pearson Education ESL, 2005. – 296 p. *Free Online English Dictionary* [Електронний ресурс] : Режим доступу : http://dictionary.reference.com/ *Longman* Dictionary of Contemporary English – London: Pearson Longman, 2009. – 2082 p. Merriam-Webster’s Collegiate Dictionary. – New York: Merriam-Webster, 2003. – 1664 p. *Oxford Advanced* Learner’s Dictionary / A. S. Hornby (Ed.). – Oxford: OUP, 2010. – 1796 p. *Oxford Dictionary* of Idioms / Ed. by J. Siefring. – Oxford : OUP, 2005. – 340 p. *The American Heritage Dictionary* of the English Language : Fourth Edition. – Boston, Mass. : Houghton Mifflin Harcourt, 2006. – 2112 p.

УДК 811.111’42’371

КОРОПЕЦЬКА О.І.
(Чернівецький національний університет ім. Ю.Федьковича)

КВАНТИТАТИВНИЙ АНАЛІЗ АВТОХТОННИХ КОНЦЕПТІВ СУЧАСНОГО АНГЛОМОВНОГО КОНФЛІКТНОГО ПАРЕНТАЛЬНОГО ДИСКУРСУ

У статті розглядаються автохтонні концепти сучасного англомовного парентального дискурсу. Висвітлено їхні кореляції у конфліктному типі парентального дискурсу.

Ключові слова: концепт, парентальний дискурс, конфліктний дискурс, кореляція.

Коропецкая О.И. Квантитативный анализ автохтонных концептов современного англоязычного конфликтного парентального дискурса. В статье рассматриваются автохтонные концепты современного англоязычного парентального дискурса. Освещены их корреляции в конфликтном типе парентального дискурса.

Ключевые слова: концепт, парентальный дискурс, конфликтный дискурс, корреляция

Koropetska O.I. Quantitative analysis of autochthonuous concepts of the modern English conflict parental discourse. The article deals with the autochthonuous concepts of the modern English parental discourse and highlights their corelations in the conflict parental discourse.

Key words: concept, parental discourse, the discourse of conflict, corelation.

Останніми роками когнітивно-дискурсивна парадигма займає чільне місце у мовознавчих розвідках, оскільки роль не лише мовлення, а й пізнавальної діяльності людини викликає значне зацікавлення дослідників. В рамках цієї парадигми дискурс розглядається як